

MÜHENDİSLİK MEKANİĞİ

STATİK

Behcet DAĞHAN

STATİK

İÇİNDEKİLER

1• GİRİŞ

- Skalerler ve Vektörler
- Newton Kanunları

2• KUVVET SİSTEMLERİ

- İki Boyutlu Kuvvet Sistemleri
- Üç Boyutlu Kuvvet Sistemleri

3• DENGİ

- Düzlemde Denge
- Üç Boyutta Denge

4• YAPILAR

- Düzlem Kafes Sistemler
- Çerçeveler ve Makinalar

5• SÜRTÜNME

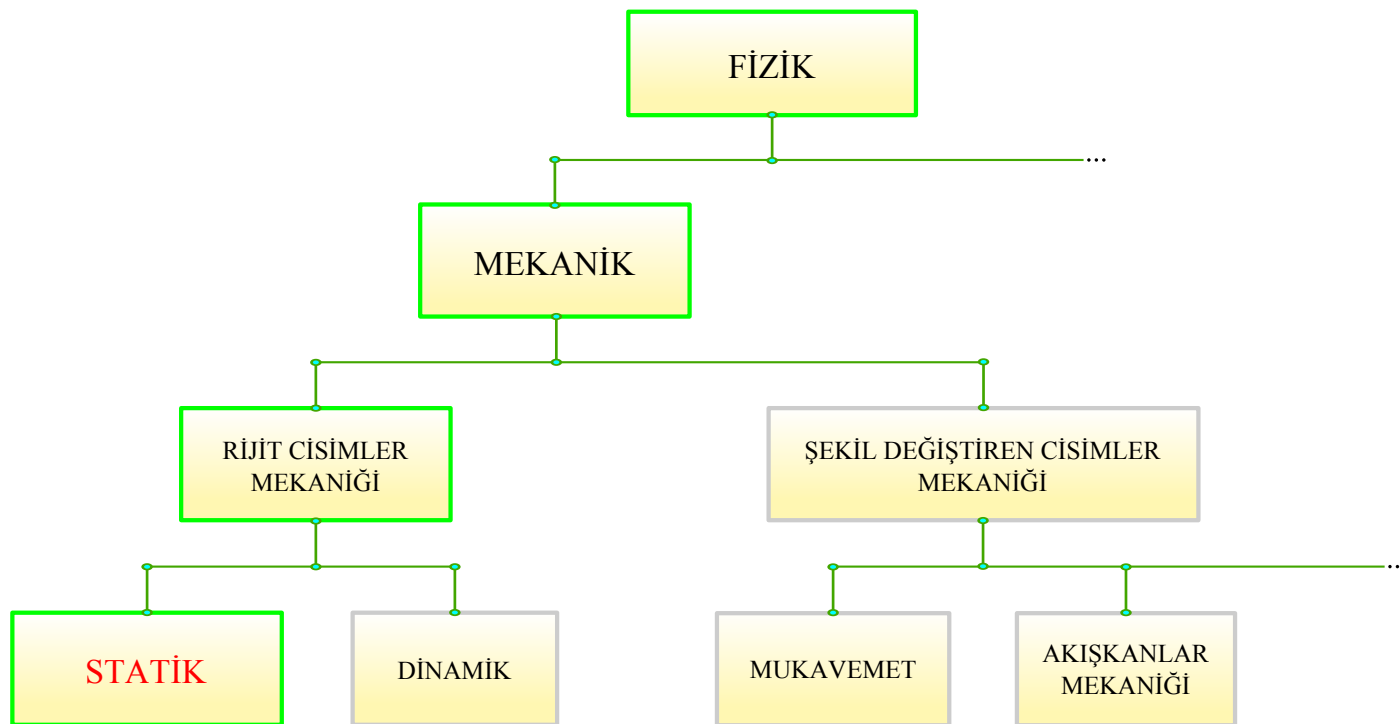
6• KÜTLE MERKEZLERİ ve GEOMETRİK MERKEZLER

STATİK

7

GİRİŞ

Statik, kuvvetlerin etkisi altındaki rijit cisimlerin dengesini inceler.

Kuvvet, bir cismin diğer bir cisme yaptığı mekanik etkidir.

Kuvvet, vektörel bir büyüklüktür.

Rijit cisim, kuvvetlerin etkisi altında şekil veya biçim değiştirmedeği kabul edilen cisimdir.

Skalerler ve Vektörler

Skaler büyüklük, sadece şiddeti ile belirli olan büyüklüktür.

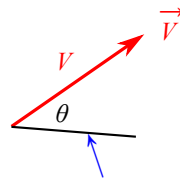
Kütle, yoğunluk, hacim, zaman ve enerji gibi büyüklükler skaler büyüklüktür.

Vektörel büyüklük, hem yönü ve hem de şiddeti olan büyüklüktür.

Kuvvet, moment, hız, ivme ve momentum gibi büyüklükler vektörel büyüklüktür.

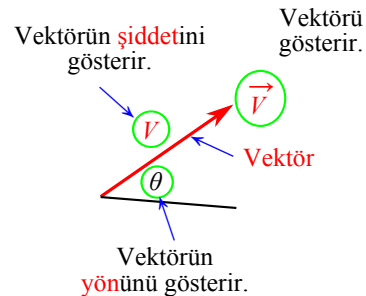
Düzlemde:

$$\vec{V} = f(V, \theta)$$

Keyfi olarak seçilen
bir referans eksen

Sembollerin açıklaması

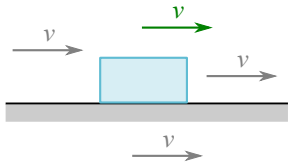

Serbest vektör, hiç bir özelliği olmayan vektördür.

Kayan vektör, belirli bir tesir çizgisi olan ve o çizgi üzerinde kaydırılabilen fakat çizginin dışına çıkarılırsa etkisi değişen vektördür.

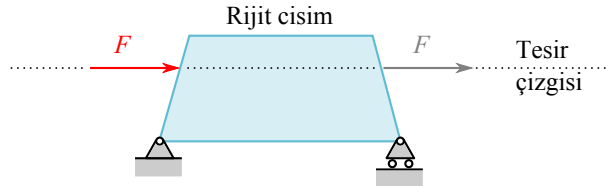
Bağlı vektör, belirli bir uygulama noktası olan ve başka bir noktaya uygulanırsa etkisi değişen vektördür.

Statik dersindeki kuvvet vektörü kayan vektördür.

Serbest vektör

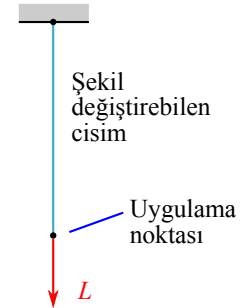
Hız vektörünün yeri önemli değildir.

Kayan vektör

Statik dersindeki kuvvet vektörünün belirli bir tesir çizgisi vardır. Bu çizgi üzerinde kaydırılabilir fakat dışına çıkarılırsa etkisi değişir.

Mukavemet dersindeki kuvvet vektörü bağlı vektördür.

Bağlı vektör

Mukavemet dersindeki kuvvet vektörünün belirli bir uygulama noktası vardır. Bu noktanın dışında başka bir noktaya uygulanırsa etkisi değişir.

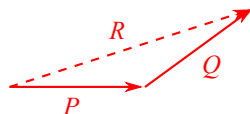
Vektör İşlemleri

Toplama

$$\vec{P} + \vec{Q} = \vec{R}$$

$$P + Q \neq R$$

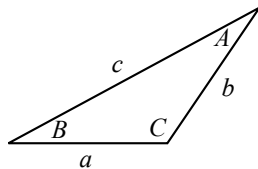

Üçgen kuralı

$$\vec{P} + \vec{Q} = \vec{Q} + \vec{P}$$

$$\vec{P} + (\vec{Q} + \vec{R}) = (\vec{P} + \vec{Q}) + \vec{R}$$

Ortaya çıkan üçgen herhangi bir üçgen ise:

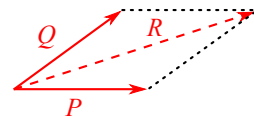
$$\frac{\sin A}{a} = \frac{\sin B}{b} = \frac{\sin C}{c}$$

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos A$$

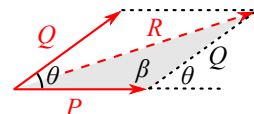
$$b^2 = a^2 + c^2 - 2ac \cos B$$

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab \cos C$$

Bilinmeyenleri bulmak için sinüs, kosinüs bağıntılarından yararlanılır.

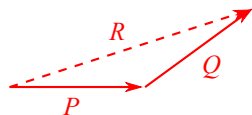

Paralelkenar kuralı

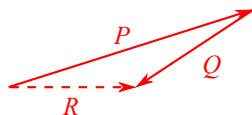

$$\cos \theta = -\cos \beta$$

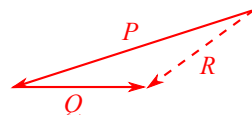
$$R^2 = P^2 + Q^2 + 2PQ \cos \theta$$

veya

veya

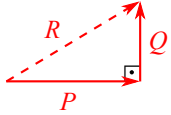

vb.

Ortaya çıkan üçgen dik üçgen ise:

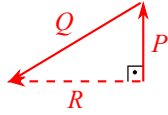
$$\vec{P} + \vec{Q} = \vec{R}$$

Bilinmeyenleri bulmak için pisagor bağıntısından yararlanılır.

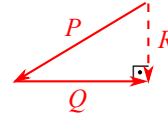
$$R^2 = P^2 + Q^2$$

veya

$$Q^2 = R^2 + P^2$$

veya

$$P^2 = Q^2 + R^2$$

vb.

Vektörler birbirine paralel ise:

$$\vec{P} + \vec{Q} = \vec{R}$$

$$P + Q = R$$

Vektörler birbirine paralel olunca yukarıdaki vektörel bağıntı, skaler olarak da kullanılabilir.

Bu skaler bağıntı kullanılırken vektörlere paralel olan doğrultunun bir tarafı pozitif taraf olarak seçilir ve ona göre işlem yapılır.

$$R = P + Q$$

$$(R < 0)$$

$$(P < 0)$$

$$(Q < 0)$$

$$R = P + Q$$

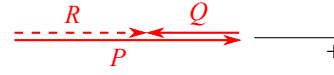
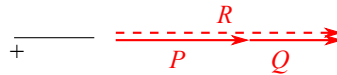
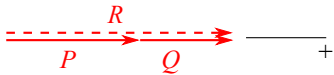
$$R = P + Q$$

$$(Q < 0)$$

veya

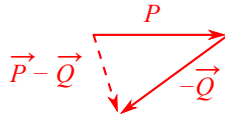
veya

vb.

Çıkarma

$$\vec{P} - \vec{Q} = \vec{P} + (-\vec{Q})$$

Çıkarma işlemi, bir çeşit toplama işlemidir.

Birim vektör

Birim vektör, herhangi bir yöndeki, şiddeti 1 birim olan vektördür.

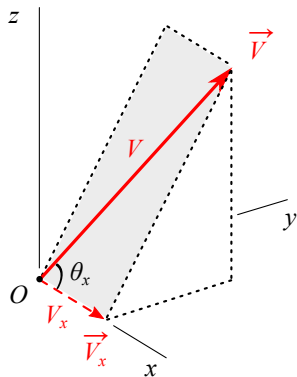
x, y, z eksenleri ile aynı yöndeki birim vektörler sırası ile $\vec{i}$, $\vec{j}$, $\vec{k}$ ile gösterilir.

$$\vec{V} = \vec{V}_x + \vec{V}_y + \vec{V}_z$$

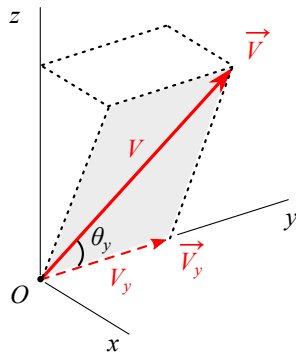
$$\vec{V} = V_x \vec{i} + V_y \vec{j} + V_z \vec{k}$$

$$V^2 = V_x^2 + V_y^2 + V_z^2$$

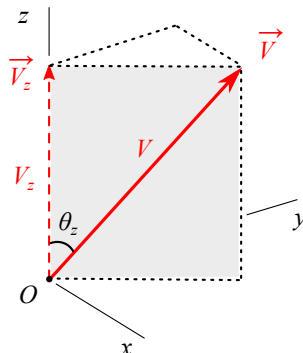
Doğrultman kosinüsleri (l, m, n)

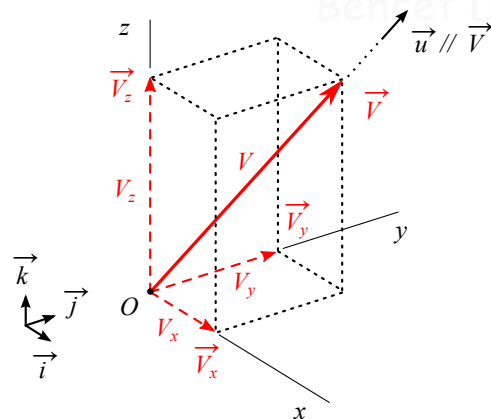
$$l = \cos \theta_x = \frac{V_x}{V}$$

$$m = \cos \theta_y = \frac{V_y}{V}$$

$$n = \cos \theta_z = \frac{V_z}{V}$$

$$\vec{V} = V_x \vec{i} + V_y \vec{j} + V_z \vec{k}$$

$$V_x = V l, \quad V_y = V m, \quad V_z = V n$$

$$\vec{V} = V (l \vec{i} + m \vec{j} + n \vec{k})$$

$= \vec{u}$ ← $\vec{V}$ ile aynı yöndeki birim vektör

$$\vec{V} = V \vec{u} \quad \rightarrow \quad \vec{u} = \frac{\vec{V}}{V}$$

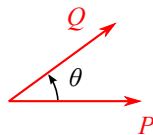
$$\left. \begin{array}{l} u = 1 \\ u^2 = l^2 + m^2 + n^2 \end{array} \right\} \quad l^2 + m^2 + n^2 = 1$$

Skaler çarpım

$$\vec{P} \cdot \vec{Q} = PQ \cos \theta$$

$$\vec{P} \cdot \vec{Q} = \vec{Q} \cdot \vec{P}$$

$$\vec{P} \cdot (\vec{Q} + \vec{R}) = \vec{P} \cdot \vec{Q} + \vec{P} \cdot \vec{R}$$

$$\theta = 90^\circ \quad \longleftrightarrow \quad \vec{P} \cdot \vec{Q} = 0$$

$$\vec{P}_1 \cdot \vec{P}_2 = P_1 P_2 \cos \theta \quad \rightarrow$$

$$\vec{i} \cdot \vec{j} = \vec{i} \cdot \vec{k} = \vec{j} \cdot \vec{k} = 0$$

$$\vec{i} \cdot \vec{i} = \vec{j} \cdot \vec{j} = \vec{k} \cdot \vec{k} = 1$$

$$\vec{P} \cdot \vec{Q} = (P_x \vec{i} + P_y \vec{j} + P_z \vec{k}) \cdot (Q_x \vec{i} + Q_y \vec{j} + Q_z \vec{k})$$

$$\vec{P} \cdot \vec{Q} = P_x Q_x + P_y Q_y + P_z Q_z$$

$$\vec{P} \cdot \vec{P} = P^2 = P_x^2 + P_y^2 + P_z^2$$

$\theta = 90^\circ$ ise:

$$\cos \theta = \frac{\vec{P}_1 \cdot \vec{P}_2}{P_1 P_2} = l_1 l_2 + m_1 m_2 + n_1 n_2$$

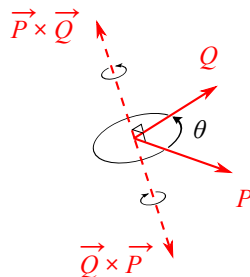
$$l_1 l_2 + m_1 m_2 + n_1 n_2 = 0$$

Vektörel çarpım

$$|\vec{P} \times \vec{Q}| = PQ \sin \theta$$

$$\vec{P} \times \vec{Q} = -\vec{Q} \times \vec{P}$$

$$\vec{P} \times (\vec{Q} + \vec{R}) = \vec{P} \times \vec{Q} + \vec{P} \times \vec{R}$$

$$\vec{i} \times \vec{j} = \vec{k}$$

$$\vec{i} \times \vec{k} = -\vec{j}$$

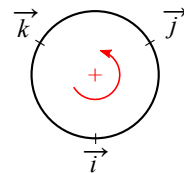
$$\vec{j} \times \vec{k} = \vec{i}$$

$$\vec{j} \times \vec{i} = -\vec{k}$$

$$\vec{k} \times \vec{i} = \vec{j}$$

$$\vec{k} \times \vec{j} = -\vec{i}$$

$$\vec{i} \times \vec{i} = \vec{j} \times \vec{j} = \vec{k} \times \vec{k} = \vec{0}$$

$$\vec{P} \times \vec{Q} = (P_x \vec{i} + P_y \vec{j} + P_z \vec{k}) \times (Q_x \vec{i} + Q_y \vec{j} + Q_z \vec{k})$$

$$\vec{P} \times \vec{Q} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ P_x & P_y & P_z \\ Q_x & Q_y & Q_z \end{vmatrix}$$

Newton Kanunları

I. Eylemsizlik prensibi

Bir maddesel nokta, üzerine herhangi bir dengelenmemiş kuvvet etki etmiyorsa hareketsiz kalır veya düzgün doğrusal hareket yapmaya devam eder.

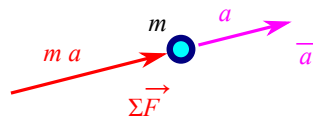
II. Newton'un ikinci kanunu

Bir maddesel noktanın ivmesi, ona etki eden bileşke kuvvet ile doğru orantılıdır ve aynı yöndedir.

$$\boxed{\vec{\Sigma F} = m \vec{a}}$$

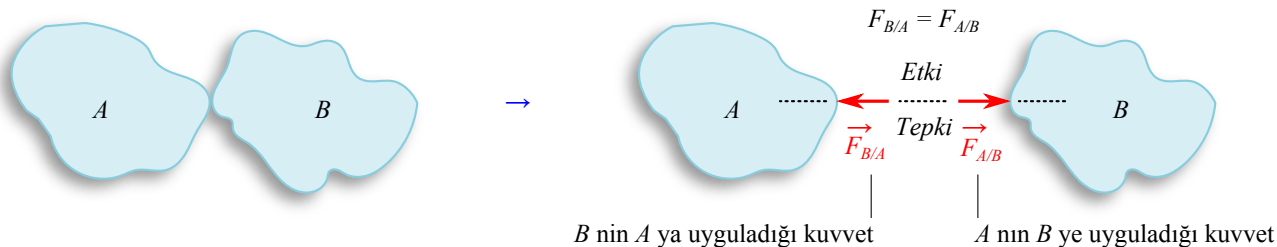
Yön : $\vec{\Sigma F} // \vec{a}$

Şiddet : $|\vec{\Sigma F}| = m a$

III. Etki-tepki prensibi

Birbirine kuvvet uygulayan iki cisim arasındaki etki ve tepki kuvvetleri, birbirine eşit şiddette, zıt yönde ve aynı tesir çizgisindedir.

Newton'un Çekim Kanunu

Uzaydaki cisimler birbirlerine çekim kuvveti uygular. Herhangi iki cisim arasındaki çekim kuvvetinin şiddeti aşağıdaki bağıntıda verilen kadardır.

$$F = K \frac{m_1 m_2}{r^2}$$

$$K = 6.673 \cdot 10^{-11} \frac{\text{m}^3}{\text{kg} \cdot \text{s}^2}$$

F : iki maddesel noktanın birbirine karşılıklı olarak uyguladığı **çekim kuvveti**

K : evrensel çekim sabiti

m_1, m_2 : cisimlerin kütleleri

r : cisimlerin merkezleri arasındaki uzaklık

Havada sadece yer çekiminin etkisi ile hareket eden bir cismin ivmesi g ye eşittir.

Ağırlık kuvveti

Uzaydaki iki cisimden birisi dünya olsun ve diğeri de dünya yüzeyinde veya dünyaya yakın civarda bulunan bir cisim olsun.

Dünyanın bu cisme uyguladığı çekim kuvvetine **ağırlık** denir.

m_1 : Dünyanın kütlesi

m_2 : Dünya yüzeyinde veya yakın civarda bulunan cismin kütlesi

r : Dünya ile diğer cismin merkezleri arasındaki uzaklık, dünyanın yarıçapı

W : Ağırlık kuvveti

$$F = K \frac{m_1 m_2}{r^2} \rightarrow W = g m$$

g : Yer çekimi katsayısı

Ağırlık kuvveti daima düşeydir ve aşağıya doğru yönelmiştir.

$$W = m g$$

$$g = 9.81 \frac{\text{m}}{\text{s}^2}$$

Yer çekimi ivmesi

Evrensel çekim sabiti ve dünyanın kütlesi değişmeyen büyüklüklerdir. Dünyanın yarıçapının da ülkemizin her yerinde aynı olduğu düşünülebilir. O halde ülkemiz için yer çekimi katsayısı g nin değerinin sabit olduğu kabul edilebilir. Bu dersimizde g nin değerini 9.81 m/s^2 olarak alacağız.